

Izhaja
dvakrat na
meseč 1. in 15. dne
na celi poli.

ZORA

Časopis

za zabavo, znanost in umetnost.

Po pošti
celo leto 4 gl.,
pol leta 2 gl.
Za dijake in učitelje
celo leto
2 gl. 50 kr.

Štev. 8.

V Mariboru, 15. aprila 1872.

Tečaj I.

Zabavni del.

Na čakanjih.

Obraz iz francosko-pruske vojne.

Debla lesov ardénskkih stokajo letos pod grozno težo. Vejevje visi k zemlji, kakor bi bila na koncu vsake težka vtež. Nižja šuma je snegom celo pokrita, podobna malim kopicam in hribčkom; večja pa slična stavbam. Zgoraj vejevje prek in prek rahlim snegom odeto, je streha, snežni zavoji od tal do vej, zid, tu in tam kak otvor do snegopraznega notranjega je okno tih snežnih bajtic.

Glej! tu tik ceste smrekovje celo podobno bajti z jednim oknom. — Zares je koča vsa ob snežena in bivalec v njej.

Sedé na kamenu mahom kriterem, strmi nepremakneno na cesto, s puško naslonjen na kolena, — strelec na čakanjih.

Hoj! to je nebeška zabava, lov, in naj mičnejši pri njej čakanje!

Ako lovec z izvrstnim lovskim psom podné plaši zver iz ležišča, in vstrašeno na planjavo strelja z rano kvapno — to ni užitek, to ni pol radosti; predno še se človek prav zavé, že je vsega konec. Drugače na čakanjih.

V varnem zakritju čaka lovec, da pride zver sama. Izbere si najboljšo in najlepšo, a ne kar mu baš nagoda na streljaj privede. — Uživa radost, kapljo za kapljo, pri vsakem gibu posebna slast. On je, kakor smrtelnik, kateremu se je posrečilo stopiti v čarobno okrožje živalstva. Z zahajajočim solncem odpira se njegovim očem kraljestvo živalstva. On gleda od stopinje do stopinje in izpoznava mične sposobnosti njih življenja, prodre v njih najskrivnejše tajnosti, o katerih obi-

čajni zemljan še trohice ne sluti. S kratka, postavi se v sredino živalskega tvorstva, po zakonih svojih in pravih razdeljenega v rodine in občinstva, s cela kakor ljudje; in človek je tu — po bitji svojem postavljenem nad vsemi zemeljskimi stvarmi — najvišji vladar — osoda. —

Gromom vlada in bliskom, en tresk razdré srečo cele rodbine — ustrelji otca, matko, deteta ali pa velikodušno jim pusti blažiti se dalje, čakaje na dostojniši predmet strele pogubilne. —

Isto tako človečja osoda. Ona tudi često preskoči berača, pokosi nenadoma radožitnega velikaša, in ako boljšega plena ne najde, pobere naravnó, kar jej nasproti pride . . . .

Ali čuj! sneg je zaškriplal, zver se bliža. Strelec dvigne nabito puško — oko se mu leskne — nagne se k otvoru . . .

Srniec šibek hopka iz temnega lesa ravno k cesti. Visoko dviga glavo, nastavlja ušesa posluhaje, nigdje-li ne opazi moritelja. Ali od nikod ni duha ni sluha, vse varno. Obrne se, zarenči in zopet zaškriplje sneg. Na plani se pokaže srna, za njo dva mladeca. Dva, trije skokí, in cela rodbina je skupaj. Srna skoči k srnceu, kakor bi se poljubila, za njo mlada srnčeta. On zopetuje njih pozdrav, gladi je po čelu, po vratu gladkem. Zopet čuješ znani glas in brezskrbno počno vsi vohati in iskati okolo dreves snegom zavitih, in v kamenji, kde bi se dala kaka biljka ali korencec najti za večerjo.

No! strelec, zdaj je čas. Povoljno moreš si izbirati, kar se ti ljubi; stare, mlade, srncea, srno. Gotov strel — in plen ti ne uide.

Čuden lovec! Na dvajset korakov krasna

zver, in on dvigneno puško rahlo spusti zopet na koleno. Niti poželenja ne čutiš po tej krasni živalici? Ne dá ti srce uničiti blage lesne rodovine? — Zares, dobro izpada ta prosta večerja.

Srniec je našel travo pod gostim grmom, obrne se k svojim — zastoče in urno priskočijo vsi, vtaknejo glavice v tesni kupček zelenja — pasejo se. Radostni se gnetejo okolo skrbnega otea in hvaležni kažejo mu svojo gorko priljubnost.

Da, kdor je čutljivega srca, ta ne bi mogel uničiti sreče tako ljubke rodbine!

In „on“ je oče — celi obraz in oči njegove to kažejo strmé na divno gromadico globokim čutom in ganjenjem.

Glej! solze mu padajo z oces in gosto lijó po lici na brado: spomenil se je na svojo rodovino. Da! — je otec — ali otec zapuščen — brez otrok. Imel je tri otročičke, tako mile, nedolžne kakor ta srnčeta — tri angelčke: dva sinka, podobo svojo omlajeno, up svojega srca, nado svoje starosti — Karlika in Ludvika; in hčerko, bistro deklico, radostno in zabavljivo, ljubico cele rodovine: staršev in bratov obéh — zlatolaso Jozefinko — modrooko — kakor zlito podobo svoje preljube Rezike.

Imel je — ali nema jih več!

Nemila smrt mu je odtrgala vse naenkrat; miljeno ženko, fantiča in deklico, ter ga učinila iz naj-srečnejšega očeta najnesrečnejšega ubožca. Smrt strašna . . . .

Bil je dan krasen, kakor jih uživajo na Francoskem vinotočnega meseca. Svitlo solnce je pošiljalo skozi okroglo okno svoje žarke v sobo ter podobilo zlati krog na čistih tleh.

Ljubo-domač ta krog! Sred njega se igra mačka s svojimi mladimi in okolo njih trije otročički ljubljani in med njimi klečala je mila matka, blažena radosti svojih ljubčkov. Igrala je kakor dete z mačkicami, zopet in zopet vrteča jih v kolobaru, da so šaljivo plezale in kotale se druga krog druge, v radost otrokom, ki so se smijali, da so jim solze tekle po kroglih licih, srebrno se lesketaje. In vsi so se veselili obrnili od igre k otcu, ki je zadovoljno si ogledovaje svojo rodovino izza mize, užival najslajšo očetovsko slast, ter ob enem vpili: „Hej otec, glej sem!“

V najvišji radosti nanj niso pozabili. Ne tešila bi jih radost, da bi jo bili sami uživati morali. Z njimi mora se radovati tudi on, katerega na celem svetu največ ljubijo zraven svoje preljubljene matere. Celó nič ne dvomijo, da bode to očetu ravno tako dopadlo kakor jim samim;

vsaj je tak kratkočasno in smešno, ta živi šopek glavice, noge in repeev.

„Otec, otec, sem-le glej!“

Tudi matka, smehljaj na ustnih, radosti svitlo oko k njemu obrne in kakor dete med decami nežnim in milim glasom ponavlja:

„Otec, poglej!“

„In otec divi se in gleda, kakor bi prvokrat videl zaklad svojega blagostanja na zemlji in blažnega in srečnega se čuti, kakor še nikdar.

O, samo dobro si jih oglej, da si vtisneš globoko v dušo obrazek sreče svoje za sladki spomin v nesreči, preteči ti od bridke sodbe.

Le gledaj in okrepi se s tem pogledom — gledaš jih — zadnjikrat!

Radostni so gledali otroci in žena iz zlatega kroga k očetu in oče nanje — v tem hipu udari skozi streho in strop v čarobno mični krog nad mačkice in nedolžne igralce — oglašujoči tresk, kakor bi se bila zemlja razpokla. Po matki srečni, po otrocih smehljajočih se, po mačkicah in solnčnem kolu na snažnih tleh — in dalje po tleh in pohištvu okolo, po škrinjah in podobah . . . . A! koji bes je razbil ta obrazek naj jasnejših barv, ta kinč neprimerljivi! —

Oddel pruske vojske z nekoliko topov je pridrl blizu vasi, in ker ga je bila razbita francozka armada iz stranskega zakotja s kroglo pozdravila, velel je vodja v nedolžno nič hudega slutečo vas zaganjati bombe za kazen in teh prva je padla v rodovinske sreče zlati krog in ga neusmiljeno razdrlo.

Nič ni ostalo kakor raztroški.

Ali nekaj je vendar ostalo: otec pred časom še naj-srečnejši!

Čudež ga je ohranil — žalosten znak zle osode. Ohranil in vendar grozno pobil: dušna rana je bolestnejša od telesne!

Ostali so razdrtki telesni — ud odtrgan od uda, uničen brez bolesti, naglo, tako naglo, da še smeh blaženosti ni utegnil ugasniti na obrazkih. Izginili so vsi v čutu najvišje sreče brez sluti najmanjše bolesti. Krasna smrt!

On pa po sreči, dušno! Najgorečji, najstrašniši grom je udaril v njega, nezažgav ga ognjem peklenkim, nevmoriv ga treskom vseuničevnim. Čutil je bolest, tugo, gorjé; poln je bil kakor posoda nad ognjem, vreli parom do počejanja napolnena — ali nijedna lehčilna solza ni hotela prodreti z očesa, nijeden vzdih ni mu olehčil nadržanih prs. Oko suho je kakor pesek v daljni puščavi strmelo pred sebe na gromado raztroškov

pohištva, obrazov in med njimi na kosce krvave, ki so pred časkom bili še celek mičen nepopisiven — na ude priljubljenih mu tel po vseh kotih široke sobe razmetanih — tu ročička, tam nožička, tam glava razklana, v čelu globoko kos železa, tu v obleki raztrgani krvav kos . . . .

Vrti se mu v glavi — pred očmi mu postaja vse belo, vse črno; zakalijo se mu celo krvavo. Lasje mu stojé navzgor. Ni bil človek več, le podoba duše mukam očiščenja propadle, in te ne dajo se popisati.

In kdo bi mogel popisati muke človeka, kateri je v raji stal, vse imajoč, kar srce še tako željno izmisliti more, in naenkrat mu ves raj izgine, da mu ne cvet niti steblice nezlomljene neostane — vse izgubljeno, na veke izgubljeno!

Vendar ena malenkost ni porušena: črn križek na steni, na njem rešitelj iz bele kosti. Visel je sred podob, okolo njega kakor altar sestavljenih. Vse te je bomba razbila na treskice in jih spalila, samo križec je ostal na steni.

Dva čudna rešenca iz vsestranskega poguba — mučenika oba!

Zapazivši križek, strga ga s stene:

„Ti si odpustil tem, ki so Tebi življenje vzeli, ti si bil Bog — jaz pa sem človek, jaz ne odpustim. Svojo pogubo bil bi odpustil, ali svojih predragih otrok, svoje žene — nikdar, nikdar, na veke ne!

„Poglej name, ki sem vsega obropan, pred tvojim obličjem prisegam sveto prisego: — „za vsak život tu uničenih, deset sovražnih, teh nečlovekov — k temu mi pomagaj, ako si pravičen . . . .“

V levi križ, pravo dvigneno, oči navzgor obrnene k raztrešenemu stropu, krvjó pokropljenemu — tako je časek stal — ustnice so se krčevno gibale kakor v molitvi. Bila je to molitev strašna, v nebo vpijoča!

Potem pa skrivši v nedra, zbere ostanke svojih milih, ter jih zanese v grad. Tam v rahli zemlji pod košato jablano izkoplje jamo, razkrije jo slamoj, na njo prt, na prt ude razrite — pokrije jih zopet s slamo — da bi mehko počivali, in zasiplje grob.

Brezovi dve veji v križ zvezani postavi nad zglavje. Tam poklekne, pomoli in pojde, in več se ne vrne.

V bližnjem mestu kupi si puško, prah in krogle, potem dalje v les.

Postal je: „svoboden strelec“.

Cela duša njegova bila je v ušesu, v očesu. —

Ako je začul stopanje konj, ropot vojaških korakov, ako se je zabliskal bodak in špička

pruske čake, vlačil se je kakor senca — po prepadih — za grmovjem — po vseh štirih, da se je približal na streljaj. Potem nameril, ustrelil, in izginil kakor gad.

Nikdje ga niso našli, niti znali odkod je strel prišel, od kod se je zvalila trohica dima.

Našli so vselej iskaje novo kroglo, in ta je vselej jednega izmed njih zadela . . . .

Devet in trideset krogel je že izstrelil — devet in trideset Prusakov že zadel — devet in trideset žrtev že posvetil opomenjanju sencam svojih milih.

Nabil si je štirideseto.

Jedno žrtvo še terja kri umorjenih.

Iziskal si je bajto z jednim oknom, postavljeno od smrečja in snega — začakuje na poslednjo žrtve.

V bližnji vesi je pruska posadka. Gotovo mu pride po tej lesni cesti, kateri vojak na rano! Mesto Prusaka pa pride srnec s svojo rodovino!

Zagleda se v divni kupček. Solze mu oblijó oči. Tako tesno in milo sočutje vnelo ga je za to rodovino, kakor je bilo ona, katero so mu uničili zlobni sovragi.

„Kletba jim zato goreča. Da bi jim najslajše zveze, katere jim krasijo življenje ravno tako razrušila maščevalna osoda ter zlila na njih nezgoda vso svojo jezo“.

Čuj! zopet je zaškripnil sneg. To je Prusak.

Strelec dvigne puško k licu. Zopet ni Prusak. Lisjak krvoželjni skrivoma lazi bliže in bliže k srnkam — pazljivo dviga noge in zopet spuščaje, brez glasu po mrazu v skripajočem snegu. Tudi sreča živalie nedolžnih ima svoje sovražnike!

Odloži puško — naj poguba konča svoje sovražno delo . . . .

Ali nikdar! Čemu približale so se mu te zverjadi, da hladnokrvno gleda jih pogubo! Kdor je hladen pri nesreči drugih, sam svojo zasluži. — Pa kaj naj stori za nje? Zastrelji vraga potuhnega? Strel njegov posvečen je osveti žene in otrok, ne sme ga upotrebiti namenu drugemu, čeravno dobremu. Le znamenje budno mora dati, da preti nesreča . . . .

„Pst!“

Srnec je dvignil glavo, zagledal lisjaka in kakor vetrom odpihana izginila je v goščo brzonoga družina. Tudi lisjak ustrašen je odbežal. — Le sneg še v mrazu škriplje in srce bije nedočakane osvete . . . .

Hoj, čuj! zopet prurušena lesna tihotá. Doni konjski stop, čuje se že sop in celo mečev hrum.

„Hoj, to so res Prusaki“.

Prihrujejo zares po cesti — ulani pruski — ta divja drhal, hitra kakor blisk; koder rijó, povsod puščajo sled za seboj kakor blisk: — mrtvote, spalenišča. Francija se jih bode dolgo spominjala — v kletvah svojih . . . .

Naprej jeden, na sto korakov dva, trije, štirje . . . čem dalje tem več. Idejo na rop; oni temu pravijo „rekvizicija . . .“

Poči strel spredaj, kjer jaha prvi jezdec.

Podbodnejo konje bližnji, dalnji, podbodnejo jih vsi. Doni daleč po lesu stop konjev begajočih in tropa sto jezdecev je zbrana brž okolo prvega jezdeca — mrtvega.

S prestreljenimi prsi leži navznak v snegu. Konj še stoji mirno poleg njega.

„Kdo ga je ustrelil?“ pita vodja.

„Tu ga imamo“, kričijo vojaki vlekoči za lasé človeka upalega lica k njemu.

„Kdo si?“

„Franc-tireur“

„Zakaj si strelil?“

„Da bi ga ustrelil“.

„Pogineš, pes!“

„Nemam nič več opraviti na svetu — ustrelite me“.

„Še vreden nisi prahu, obešen bodeš“.

„Obešen ali ustreljen — vse jedno. Oboje véde s sveta in to je, kar si želim — obesite me“.

Ne dajo se priganjati. Konopec je brž pripravljen — imajo jih seboj zadosti. Biriči so pripravljene za vsak pripad.

Še minuta ni bila pretekla in že je Franc-tireur zibal se na brezi krez cesto nakloneni. Imeli so ročnost rabeljsko — véšili so jih po stotinah.

Ali telo obešeno nehale se je zibatí, zginili so jezdeci in gotovo so že spet odpravili nekoliko podobnih nesrečnikov . . . .

Debla lesov ardénskíh stokala so leta 1871 pod grozno težo . . . .

Poslovenil iz „Svetoz.“ F. Firbas.

Očetova in hčerina ljubezen.

Humoreska.

I.

„Hočem vedeti, ali imaš še mnogo takih dragocenih pisem?“

To vprašanje da priletén, a oster gospod dekletu, ki sedi ravno pred njim. —

Namesti odgovora nagne dekletu nežno glavico, gleda tóžno v listnico, in jame milo jokati.

„Klara, hitro mi pisma sem prinesi!“ veli

jezni oča, kateremu je bilo to molčanje toliko ko pritrdilo na svoje vprašanje. Ječe in trepetaje vstane mlada Klara s stolice, da bi očetovo povelje izpolnila. Toda pogled ilhteče se krasotice gane mater takó, da je posiljena bližati se svojemu možu ter mu, rahlo potrkaje na ramo, reči: Prosim te Enrik, ne bodi takó oster s hčerjo. On, ki jo ljubi, je časti vreden in pošten mladenič, tudi prihaja od dobre rodovine; in ker sva uže s tem pogrešila, da sva ju brez vse skrbi dostikrat vkup pogovarjati se pustila: je najino lastno zadolženje, da je takó prišlo. „Tedaj ti hočeš to za dobro imeti!“ praša gosp. okrajni sodnik sarkastično.

„Jaz — ne — to je — jaz sem hotela samo reči“, mrmra boječa gospá, da ta nesrečni muzikalni poduk . . . . .!“

Prav imaš, da to omeniš, vendar bi se bilo temu lahko v okom prišlo, ako bi bila ti nekoliko pazljivejša. Na nobeden način pa se ne da opravičiti predrznost tega učitelja muzike! To rekši razdrobi listič, ki ga je imel v roci, na tisoč koscev, kakor bi hotel pokazati s tem svojo jezo.

In čelo se mu še bolj nagrbanči, ko vidi ubogljivo Klara, kako položi cel kupček belih pismic pred njega. Pregleda jih v naglici, neprebravši njihovih naslovov, in je podá potem njegovej ženi, veleč ji: „Shrani ta pisma do večera, potem jih hočem še le prebrati. — Odsehal pa Klara ne smé pogledati več tega človeka, kateri je naše zaupanje tako napak obračal“. Ko Klara to zasliši, se ji zeló milo stori, povzdigne roki in bližaje se ostremu očetu s solzami v očeh prosí:

„O ljubi atej, ljubeznjivi moj atej, oh prosim, ne reci, da ga ne smem več videti; vsaj to bi mi nikakor ne bilo mogoče storiti. Vem, da je ubog umetnik in da ga zaradi tega sovražiš, vendar je jako dober in časti vreden mladenič in jaz ga imam takó zeló rada!“

„Nečem slišati teh neumnostij“, zavrne jo oča srdito. „Se ve, da jih ima ta gizdalin zadosti za ušesi in da ti po tem takem zastopiti da, da je on izgled vsemu možanstvu. Vsakako se pa ti Klara moraš podvreči volji svojih staršev, kateri menda naj bolje vedó, kaj pripomore k sreči njihove hčerke?“

To izrekši obleče suktnjo, položi si klobuk na glavo, in ves jezen odide ven. —

Kakor hitro je gospod sodnik sobo zapustil, vrže se prežalostna Klara materi v naročaj in v obupnosti vpije: „Oj mama moja, pomagaj mi, saj si mi vedno takó dobra bila; oh za Bogá pomagaj mi še takrat, in me ne pusti propasti.“

„Umiri se, ljuba moja hčerka“, tolaži mati

žalostno Klara, „in še ne obupaj! Vendar pa mi povej, kako si pač mogla ljubezen svojo meni prikrivati?“

„Oh ljuba mama, ko bi ti vedela, koliko sem ravno zaradi tega trpela“ . . . . . „Verjamem in ti tudi odpustim; vsaj dobro vem, kako muhavo je srce v mladih letih. Potrudi se le, da očeta nekoliko utolažiš, in da se ž njim zopet spraviš. . . . .“

„Oh mama, povej mi, kakó?“ seže jej Klara v besedo. — Bojim se, močno se bojim, da, kakor hitro bode atej pismica prebral, bodo moje nade splavale po vodi, ker Rudolf piše zelò romantično, kar je pa za očeta naj hušše zlo“. —

„No“, reče mati smehljaje, „res je, da je sedaj tak, pa nekđaj? . . . . . Med nama rečeno: bil je nekđaj čas, ko je tvoj oča sam zelò romantičen bil. On, ki se ti zdi sedaj takó prozaičen in trezen, znal je nekđaj tudi romantična in poetična pisma pisati, da, zares poetična, — vsaj jih imam še sedaj shranjena. —

„Oh mama“, reče Klara, „kaj mi rabi vse to, ako mi ti pomagati ne moreš?“ Dobra gospà se je močno prizadevala, da bi ljubo hčerko utolažila, in ko se jej to nekoliko posreči, gre v sobo, pa zaprè Rudolfova pisma v svojo mizo. Ob enem vzame iz mize drug mal kupček pismic, in se malo nasmeje. —

Bile so to vrstice, ki jih je pisala možka roka uže pred dvajsetimi leti, takrat cvetoči devojki. Gospà prebere le-ta pismica, in jame se sama pri sebi čuditi, kakó pač vsa pisma od ljubezni isto enakost in podobnost imajo. —

„Kakó morem pa ubogi Klari pomagati?“ misli na dalje. — Če je pa res ubožstvo tista nesrečna ovéra, katera bi imela Rudolfa od Klare ločevati, bi pač tudi jaz Enrika, svojega zdajnega moža, ne bila pred oltar peljala“. — Takó strmi nekaj časa tje pred se. Kar šine jej v glavo čudna misel. „Bi pač ne mogla“, pravi sama pri sebi „baš s temi pismi ljubi Klari kaj pomagati“? —

Pa kaj? — Gospà si je bila v svesti, da gre sedaj za srečo njene hčerke. — Videlo se jej je na obrazu, da je morala kaj nevarnega naklepati; kajti, ko je sobo zapustila, in jej je nekaj po žepu šumelo, videl se je nek strah — neka boječnost na njenem obrazu.

II.

Zvečerilo se je bilo uže, ko pride gospod sodnik domov. Čas iti večerjat je bil uže tu, in mala družinica je šla h kosilu. Pri večerji gosp. sodnik kar besedice nij spregovoril. Po kosilu pa

zapove ženskama, da mu sledite v njegovo spavnico. Ko pridejo tje se vsede gosp. sodnik na divan smatrajoč nekoliko časa ženski, ki ste trepetali ko šiba na vodi pred njim; potem reče nekako veličastno soprôgi:

Tedaj pa daj mi pisma!

Gospà sodnikova seže v žep, da bi je ven vzela, toda kmalu jih zopet noter vtakne.

„Tedaj kje so“? praša sodnik jezno in si nagrbanči čelo.

„Jaz — to je — jaz mislim, da je imam tukaj“, jeclja gospà v strahu, in pri tej priči izvleče iz žepa kupček pismic, pa jih hoče podati možu. —

Ko Klara to vidi jame, pregrenko jokati. Takó je uboga reva tarnala, da bi se morala kamenu smiliti. Tudi si je bila prepričana, da mora umreti, ko bi njeni trdi oča sklenil, da se ne smè več družiti z ljublj enim Rudolfom. — Gosp. sodnik neče koj pismic sprejeti, marveč vpraša, koliko jih je?

„Šest“, odgovori gospa, „ter zakrije kupček z rokò.“

„Šest“, zakriči jezni oča, „tedaj šest pomočkov sumljivosti! Nečem jih še videti, ne, in kaj bi si še očij kazil z branjem teh čenčarij. Vrh tega sem še svoje očale izgubil; — prosim ljuba žena, beri mi jih ti“. —

To povelje je bilo dobrej gospi kaj prijetno. Nasmeje se malo in jame povelje svojega moža izpolnovati.

A med branjem ji mož češče besedo pretrga, posebno pa tiste, katere je poudarjala.

„Dne 20 meseca aprila . . . .“

„Kakó“, seže jej sodnik srdito v besedo, „tedaj to je datum prvega pisma“? Sedaj imamo oktober, po tem takem naju Klara uže pol leta goljufava? Bes te —!“

Gospà sodnica se ne zmeni dosti za te besede, marveč bere nadalje:

„Od trenutka, ko sem te bil zagledal, sem te začel ljubiti, in k srečnim sem se prišteval, ako sem mogel in smel tla poljubiti, po katerih si ti hodila“.

„Počakaj malo, prosi sodnik soprogo, kajti treba je, da vendar nekoliko k sebi pridem, če hočem to smešno nadútoost in neumnost prenašati“. —

Gospà malo počaka, in bere po tem močno poudarjaje vsako besedo naprej:

„Tvoje smehljanje me je očaralo, in čutim se zadosti močnega, da bi ti mogel srečno osodo

napraviti, dasi ravno ti s prvič morda še ne bode mogel mej rožicami postiljati . . . .“

„Ta človek je pa res prismojen, reče gosp. sodnik. On govori o prihodnosti a ne pomisli, da s praznimi upi se še ne da družina preživeti. Pameten človek deklico še le takrat snubi, če si je zvest, da more družinico pošteno rediti! — Pa ljuba žena, prosim te beri naprej!“ —

Gospa sodnikova bere s prejšnjimi povdarki. „Pusti mi, da z iskrenimi besedami hvalo tvoje neomejene in nepopisljive lepote izrečem tebi, ki si kraljica mojega srcà.“

„Moj Bog, moj Bog, to je pa vendar uže preveč. In sploh ne morem razumeti, kakošne mlade ljudi imamo dandenes; vendar ti lahko rečem Klara, da ob času, ko sem jaz bil mladenič, bi se bil vsak sramoval kaj takega izustiti, še manj pa pisati.“ — Gospa bere dalje:

„Moram od tebe slišati ali me ljubiš, ali pa naj umrjem.“ —

„Pri mojej duši“, seže jej sodnik zopet v besedo „da ta človek je popolnoma znorel.“ — To izrekši jame z glavo majati in Klaro z jeznim obrazom pogledavati. —

Gospa sodnikova bere le nadalje; a mož jej hitro zopet v besedo segne rekoč: „Ljuba žena, razmišljen sem bil in nijsem pazil na to, kar si ravnokar brala, zatò te prosim beri mi še enkrat zadnje besede.“

„Tisti“, bere gospa sodnikova s polnim glasom [naprej, „kateri ti prepovedajo bližati se mi, hočejo s tem reči, da bi me pustila. — Jaz sem ubog, a sem od poštene rodovine, sem neutrudljiv v svojem stanu in te ljubim iz vsega svojega srcà. Tedaj te prosim, ljuba moja, da vse rajše pretrpiš — dà celò z mamò vtečeš, kakor da spolniš ta povelja.“

„Za Boga“, zagrmi oča proti hčeri Klari, „a gizdalin misli take nesramnosti napravljati tvojim staršem?“

„Se ne spominjam, da bi mi bil Rudolf kedaj take reči pisal“, zavrne Klara neprestrašeno, „vsaj on še vedel nij, da nijsi zadovoljen z najino ljubeznijo.“ —

Gospod sodnik maje z glavo bolj energično kakor kedaj, resno pogleda Klaro in posluša po tem brez vseh opazek, svojo zvesto bralko. — Toda ko gospa sodnikova zadnjo stran slednjega pisma prebere, skoči kakor gad od jeze po konci in kriči: „To je pa le preveč; še denes hočem k temu presnetemu gizdalinu iti, in mu veleti, naj se opraviči. In pri njega duši! če ga ne izročim sodništvu. Tedaj ta šémbrani učitelj glasbe te hoče

odpeljati? Prav v istini, da se sramujem imeti tako hčer, ki jej drugi take reči velevajo. — — Kje je moj klobuk? — Jaz grem.“ —

V tem trenutku ga primete Klara in žena vsaka po eni strani. — „Oh atej, ljubi atej“, kriči hčerka, „verjemi, da to moj Rudolf pisati nij mogel; on mi kaj takega nikedar nij pisal, niti rekel. Pokaži mi, pokaži pismo. — Oj, to nij Rudolfova pisava. Prosim te, poglej, datum je uže 20 let star, in moj Rudolf se pač ne kliče „Eurik“. — Atej, to so menda tvoja lastna pisma, ki si jih pred 20 leti mami pisal. — Oča pogleda hitro na pisma, in spozná v svojo naj večjo sramoto, da je rokopis njegov. Besede mu zmanjkajo in on pade skoro omočen na kanapè, strmeč začudenja dolgo časa tje pred sè.

„Kako je ta pomota mogoča!“ vpraša naposled osramočen svojo ženo, ki se je bila stisnola v kot pričakovaje kaj se bode godilo! —

„Ti veš Enrik“, odgovori mu žena s trepetajočim glasom, da, odkar vkup živiva, sva se jako spremenila. Mislila sem tedaj, da se ne boš spominjal na ure, ko sva midva nesrečna bila; ko moji starši namreč nijso nič hoteli vedeti o moji zvezi s teboj. In ker sva se takò iskreno ljubila, nijsva vedela drugega pomočka, nego da sva . . . . .“

„Zadosti“, zakriči na to gosp. sodnik, „kajti sam sprevidim, da se vse to vrtilo okolo neusmiljene mistifikacije.“ —

— „Bodi tako dobra, Klara, in pusti naju nekaj trenutkov sama“. — Dekle uboga in zapusti sobo radostno pogledaje na mater, ki je sedaj kakor kip pred možem stala pričakovaje, kaj jej gosp. sodnik poreče. — Gospa sodnikova je svojega moža predobro poznala. Ona je pač tudi dobro vedela, da osramočeni krivico spoznavna. —

Dolgo sta v sobi nema in zamišljena stala, naposled vendar gospa sodnikova spregovori, in jame svojega moža milo prositi, naj bi Klari dovolil v zakon stopiti, in naj bi jej pač to vročo željo izpolnil. —

Gosp. sodnik se s prvič nij hotel dati pregovoriti. Ko pa mu njegova žena lepe Rudolfove lastnosti našteva, in ko mu poudarja, da bi Klara morda še žalosti umrla, ako bi je z Rudolfom ne zaročil: se vendar uda, ter obljubi, da hoče Klarino rokò Rudolfu dati, todà le s tem pogojem, da poprej pri ljudeh, ki Rudolfa poznajo, poizvè, ali je res Rudolf takò kreposten mladenič, kakor ga gospa sodnica in Klara popisujete.

III.

Proti poldnevu prihodnega dnè izve Klara rezultat te seje staršev. In kakò vesela je bila, da se je oča poštenosti in pametnosti Rudolfove prepričal, in da je sedaj volje jo Rudolfu v zakon dati, če bi le njen ljubček dobil mastno službo v kakem konservatoriju! —

Ta želja Klarina in gospoda sodnika se tudi kmalu izpolni. Zaradi velike učenosti, ki jo je Rudolf v glasbi imel, ga pokličejo v praški kon-

servatorij za učitelja muzike z dobro in stalno letno plačo. —

Dva tedna po tej dogodbi bila sta Klara in Rudolf mož in žena. — „In komu se imava zahvaliti to najino srečo!“ praša Rudolfa Klara pri svatbi. Nikomur drugemu, nego moji ljubej mami, ki je z modro zvijačo pomoček našla k najinemu združenju!“

Janko Leban.

Oddel za znanost.

Črtica iz črnogorske zgodovine.

Spisal A. Koder.

Zgodovina nam pripoveduje, da so že stari Fenicijani brodarili po jadranskem morji, ter sezidali na njegovi desni obali mesto Epidaurus, sedanji: Dubrovnik.

Tudi Skylaks, ki je potoval 539. leta pred Kristom po teh krajih, omenja razen navedenega mesta tudi luke Rhicon (Rižana) in Buthoe (Budua).

Vse to nam je živa priča, da so Črno goro poznali že v prvih stoletjih, ker je morala biti tudi gotovo v ožji zvezi s svojimi bližnjimi sosedi, o katerih imamo jasne zgodovinske vire.

V četrtem stoletju pred Kristom osnuje ilirski glavar Bardyllij mogočno državo, ki se je prostirala čez sedanjo Albanijo, Hercegovino in nedvomno vsaj čez en del današnje Črnogore. Celo Macedonija je plačevala Bardylliju davke, katerih jo je izkušal Filip II. oprostiti, ter se dvignil s svojo vojsko proti Iliriji. A pri Drinu mu zapre Albanija in Črnagora daljni pot. Leta 240 pred Kristom razširi Agron svojo državo zopet do Epira in pridobi izgubljene kraje. Enako poskuša v severji razprostrti svoje kraljestvo, a tu mu sreča ni bila ugodna, ker prosti otok Lissa pokliče Rimljane na pomoč. Tako se zaplete Agron v boj z mogočnimi tujci. Po njegovi smrti se bojuje zapuščena vdova, junaška Teuta še dolgo časa z zmagoječimi Rimljani, a sramotno izdana od lastnega poveljnika Demetrija, se mora ukloniti rimskeji oblasti, ter izgubi vse otoke 228 pred Kristom.

Po njeni smrti 216 pr. Kr. vlada zopet Demetrij prostovoljno, ker je bil še pravi naslednik sin Pinij mladoleten. Kmalu se iskuša Demetrij otresti grenkega rimskega jarma, torej se združi 222 pr. Kr. s Hanibalom in Macedonci. A v kratkem boji od L. Aemilija Pavla premagan, izgubi svojo last, ter mora bežati. Rimljani odločijo potem Skerdilaksa malopridnega človeka za oskrbnika mlademu Piniju, a poslednji se kmalu iznebi svojega pravega naslednika ker ga skrivaj

umori, ter povzdigne lastnega sina Plevrata na njegovo mesto.

167 pr. Kr. izgine z Gencijem, naslednikom Plevratovim, prostost Ilirije pod rimskim mečem. Od leta 153. do 78 pr. Kr. ustrojijo Rimljani ilirsko okrajino, ki se je raztezala od Krke do Antivara, h katerej je štela torej tudi Črnogora.

Odslej se prične za Ilirijo čas rimske kolonizacije in splošnega polatinjevanja tako, da se njena moč čisto izgubi v ogromnem zatiralčevem kraljestvu. Črnagora se je obranila še najbolj usiljenemu gospodarstvu, to nam vsaj nekoliko potrjuje misel, ker se v njej ne dobiva mnogo ali čisto nič historično starinskih znamenj rimskega kraljestva. Še le v velikanskej organizaciji Konstantina Velicega, v prvej polovici četrtega stoletja se prične za adrijaška obrežja zopet nekotika lastneja zgodovina, ker je bil južni del sedajne Hercegovine z Bosno, Črnogoro in kotarskim okrožjem združen v „provincia praevalitana“ z glavnim mestom Skodra (Skutari).

Razprtija med bizantiniškim in rimskim dvorom je bila nekoliko časa dalmatinsko-ilirskemu okraju ugodna. Marcellin, po rodu Dalmatinec, siciljanski glavar, izkušal je združiti adrijansko primorje v svojo oblast in si vrediti prosto cesarstvo. A že leta 481. mu razruši Odoaker na pol izvršene namere, ter si osvoji njegove dežele. A cesar Justinijan pridobi po razpadu gotiškega kraljestva 539. uplenjeno posest zopet v svojo oblast.

Leta 630. prigrome divji Obri v ilirske dežele, razsujejo Salono v prah in razvaline, ter razženo premagano ljudstvo na vse kraje.

Cesar Heraklius pokliče tja leta 634, da bi obljudil na pol zapuščeno primorje, Hrvate in Srbe.

Kmalu morajo zapustiti Avari uplenjeno deželo popolno premagani od prišlih narodov, in lepši dnevi se odpro ondi slovanskim naseljencem. Iskrena vez in junaštvo jih kmalu tako ojači; da se razglase uže leta 641 proste grškega cesarstva.

Hrvatje se združijo potem v dva dela: v severni — panonski ob Savi, in v pravi hrvatski na jugu do Cetinja.

Srbi pa si razdele domovino v posamezne kraje, katerim so zapovedniki županje a sklenejo iskreno zvezo proti sovražnej sili vseh posameznih županij, katerim je na čelu en glavar in zapovednik, to je: Veliki srbski župan.

Poglavitnije teh županij so bile: Neretva ob Narenti, Travunje, Zahlumje in Dukla, ki je jedro današnje Črnogore.

Konstantin III. se mora zadovoljiti le z zunanjim potrjenjem velicega župana. Vsi podžupani so bili voljeni od poslednjega. Vendar tudi ta organizacija ni trajala dolgo v pravem soglasju.

Podžupani so jeli napenjati kmalu vse svoje moči, da bi se otrsli oblasti velicega župana, in si pridobili večjo prostost svojega okraja. Zgodovinarji menijo, da je to početje največ škodovalo samostalnemu, prostemu razvitku jugoslovanskega naroda.

Vrli župan Budimir sprevidi, da žuga vedno večja needinost zadušiti občni blagostan, torej skuša združiti zopet omahljive posamezne župane v eno kolo, v eno moč. A prosto mišljenje posameznih glavarjev in prekucijske politične in verske zadeve razdero slednji up močne združitve. Tako si podjarmi cesar Kalo Jovanes srbsko veliko županijo, ko je propadla malo prej 1018 Bulgarija. Zopet podučiven historičen faktum, da je needinost grob vsacemu narodu. A leta 1043. se Srbija zopet probudi k samostalnosti in svobodi, katero uživa do leta 1080 pod Stijepanom Bogislavom, in njegovim sinom Mihajlom.

A enkrat raztrgana vez se s tem ne ojači popolnoma. Ogrski kralji gospodarijo potem čez tri sto let čez Dalmacijo in Hrvatsko.

Črnagora je bila združena tedaj v kneževino „Ceta“, katere ime se je ohranilo še danes v črnogorski reki Morača.

Zopetno zedinjenje se je poskušalo v sredi 12. stoletja. Stijepan Nemanja, prosti sin nepoznane rodovine iz Hercegovine, si je pridobil v Srbiji toliko veljave in moči, da oprosti 1080. leta deželo konstantinopolskega jarma. Več ko poldrugo stoletje se je borila Stijepan Nemanjeva stranka za premilo svobodo in napredek, a ovirali so jo preveč benečansko-bizantiški boji.

Zdajci se prikaže kakor svitla zvezda na nebu obupajočim mornarjem, Stijepan Dušan s primkom: Silen, utrujenemu srbskemu narodu. Njemu se uklonijo voljno posamne srbske dinastije ter združijo v mogočen narod, ki se je prostrl od Donave do adrijskega morja.

A kratko je trajal s trudom priborjen blagostan Srbiji, črni viharji so se jeli vzdigovati na jugu, turški meč je žugal vedno bolj in bolj.

Stijepan Dušan čuti kmalu bližnjo nevarnost in še na smrtni postelji opominja k bratovskeji slogi v žugajočih bojih, a zastonj.

Takoj po njegovi smrti se razglasi Bosna

prosto, ker ni bil naslednik Uroš v ničemer podobnem svojemu slavnemu očetu.

Nikomur, posebno pa nam Slovanom, ni neznan osodepolni dan 15. junija 1389., ko je propadla Srbska in so pridobili srbski junaki neumrljivost.

Kmalu potem pade tudi Albanija in Bosna skoraj čisto v turško oblast. Jurij II. jo oprosti potem v mnogih bojih do leta 1410 ob morskem bregu tuje sile. A Venečani odtrgajo zopet to pridobitev in Balša III. pade v boji poslednji svojega imena. Raznamejo se zopet razprtstva za Balševo posestvo, ker Venečani ga hočejo podeliti svojemu zavezniku glavarju hercegovinskemu, a Stijepan Lazarevič, sin zadnjega srbskega carja, in tedajni srbski „despot“ pod turško oblastnijo, tudi svojemu sinovcu Juriji Brankoviču, sinu očeta, izdajici na kosovem polji. A Cetjanji ne marajo niti prvega niti poslednjega, ter pokličejo Stijepana Črnojeviča iz črnogorske rodovine za vladarja. Njegovo življenje je bilo jako viharno. V 63. bojih se je boril za svobodo svojega naroda s krvoločnimi Turci, ter pridobil tudi več primorskih krajev nazaj. Posled se sprijazni tudi s svojim sovražnim tekmeccem, glavarjem hercegovinskim, kateri pripozna pravico njegoveji dinastiji, ter da celo svojo hčer njegovemu sinu, vladarskemu nasledniku za ženo.

Tudi Ivan se bori junaško z Osmani, ki mu hočejo odtrgati Ceto in njegov brat umrje v boji pri Liješkem polji pod turškim mečem.

Ivan sezida 1485 samostan Cetinje in ob reki Obod svojo stolnico, v katerej umrje leta 1490.

Še dandenes se slavi Ivan Črnojevičevo ime v Črnigori, in Turki so imenovali mnogo časa Ceto „Ivanbegovino“. V njegov spomin pa so prekrstili Črnogorci reko: Obod v „Črnojeviča“.

Njegov sin Jurij III. zasluži pravično, kar se tiče črnogorskega naroda, ime Karla Velicega ali vsaj Knuta, vladarja danskega, kajti on je ljubil omiko v vsacem oziru, ter jo izkušal razširiti med svojim narodom. V gradu Obod je preskrbel na svoje stroške tiskarno, prvo na Jugoslovanskem.

Vendar vnanje razmere mu niso bile prijazne. Bizantiško kraljestvo se polasti v novo Črnogore v zvezi s Stanišem, bratom Jurijevim, kateremu izroči vladarstvo, ker Jurij potrj od nezvestobe najbližnjih sorodnikov se odpove prostovoljno vladanju. Njegova naslednika sta bila: Stijepan Ivan II., kateri se je boril najnesrečniše proti Turkom. Jurij IV., sin poslednjega, se odpove zopet prostovoljno vladarstvu, katero izroči Metropolitu Cetinjskemu, sam pa gre v Venetke, kjer umrje leta 1660 in z njim izgine njegova rodovina.

Kmalu potem prihrume zopet slavehlepni Turci v Črnogoro 1612 ter upepelijo Cetinje. To se ponovi v drugo leta 1690.

To so bili tužni časi Črnigori. A osoda jim

podari na kraji propada Nikolaja Stijepčevića, izvrstnega junaka, ki reši vsaj za trenotek domovino iz vrtoglavega propada.

Stijepčević s samostanskim imenom Danilo, ki je bil leta 1700 za srbskega vladiko posvečen, se prvi sprjazni z ruskim carjem Petrom Velikim.

Že meseca sušca 1711. pošlje ruski car svojega poslanca v Črnogoro zagotoviti južne brate svoje milosti in podpore. A Peter Veliki sam ni imel takrat osebnih moči, ker Ahmed III. v zvezi s švedskim Karlom XII. mu je napovedal boj. Črnogorci sami se združijo s carjem, a sreča jim je bila nemila. Peter Veliki si izprosi z velikim trudom miru, ker je bil zajet ob Prutu in Črnogorci beže brez pomoči v svoje pogorje nazaj.

Leta 1712 privró zopet Turci z 100000 možmi na Liješko polje, ter zahtevajo podjarmljenje.

Že upada Črnogorcem srce; bojevati se s tako ogromno množico, jim ni mogoče. A vendar se sklenejo posled udati svoji osodi, ter zgrabijo junaško za orožje, in — 29. junija istega leta stepó v skalovji med Pošnikom in Vranjo tako grozovito Turke, da imenujejo isto mesto v večem spomin preslavne zmage: „Carev laz“; s tem hočejo naznaniti, da so tu ležala tako visoko nakopičena turška trupla, kakor sklada polen.

Leta 1714. poskusijo Turci še enkrat z 120000 možmi podjarmiti Črnogoro. Žalibože, da se jim to tudi posreči.

Pero se ustavlja in zgodovina ne ve skoraj povedati o bolj junaški borbi, a tudi grozovitem klanji in brambi tako majhenega naroda s tako orjaško silo.

Kakor Leonidas s svojimi zvestimi junaki so vihteli junaški Črnogorci svoje handžare proti polumeseču, a tudi ležali, kakor snopovja kope skoraj do zadnjega boritelja, in umirali slavno za svobodo in vero svojega naroda.

Prvokrat je bila Črnagora podjarmljena, prvokrat je žalovala domovina v prahu in pepelu po svojih junaških sinih. Nepopisljivo uboštvo je prostrlo sedaj svoja temna krila po upepeljeni deželi. Pomoč ruskega carja je zadostila jedva telesnim potrebam. Ni čuda, da se je morala popačiti v tacem tóžnem stanu poštena narodova нрав, in se podivjati lepe starodavne navade.

Lepše upanje prisveti tužnej domovini, ko se vname boj Bizantije z Venečani. Poslednji prosijo za dragocena darila Črnogorcev pomoči. V resnici leta 1717 se boré Črnogorci pri Antivari, in 1719 pri Dulcigni s svojim prirojenim junaštvom. A žalibože pri pomirjenji v Pasorovici so bili čisto pozabljeni.

Leta 1737 umrje vladika Danilo, ter utrdi pred svojo smrtjo vladikino nasledstvo v prihodnje rodovini Petrovič Njeguši. Za svojega naslednika si izvoli kmetovega sina, mladega meniha Petroviča Njeguša.

Poslednji vladar se je pečal bolje z vedami, kakor z državnimi reči in umrje že leta 1750.

Tedaj se prično zopet slabeji časi za osam-

ljene Črnogorce. Plenohlepni Turci udarijo kmalu z 40000 možmi čez mejo, a novi vladika Vazilij jih z majheno močjo srečno premaga, ter zapodi iz dežele. Zopetni nemir zapali miru potrebnej Črnogori Stijepan Mali, ki se razglasi za vnuka Petra Velicega in si pridobi kmalu mnogo prijateljev.

Zdajci prihrume Venečani, ki so čakali primerne trenotka v Črnogoro. Tudi Turci se vzdignejo v novo, videči kritično situvacijo svojih sosedov.

Tri dni se boré, kakor levi pogumni Črnogorci z neprimerno manjšino z dvojnimi sovražnikom, a kmalu se morajo umakniti v gore nazaj.

Vendar nepričakovano planejo zopet, kakor sestradani orli na ljutega, brezskrbnega Turka, ter ga čisto premagajo. Ta velikanska zmaga junaških Črnogorcev ni bila brez imenitnega političnega vpliva.

Ruska cesarica Katarina II. se spomni pri tej priliki zopet nekdanje zveze z južnim narodom, ter pošlje dragocena darila slavnej Črnogori. Tudi Avstrija se hoče potem sprjazniti s Črnogorci, a smrt Marije Terezije in prejasno mišljenje in simpatija vladike Petra — naslednika Vazilija — do ruskega pokroviteljstva, razdere napeljene namere. — Zdajci nastanete v Črnigori dve stranki: gubernatorična (avstrijska), in imperatorična (ruska), ter skušate drug drugo zatreti. Skutarski paša Kara Mahmud hoče porabiti ta notranji nemir v svoj korist, torej se urno oboroži, in upepeli tudi resnično Cetinje. A iz ruskega vrnivši se vladika Peter, pomiri kmalu neprijazne okolišine, in pridobi izgubljeno posest. —

Leta 1788. pošlje grof Kaunic Črnogorcem zdatno pomoč proti Turkom, a zopetne neprijazne razmere z Rusijo ga posilijo poklicati avstrijske vojake iz Črnogore.

Zopet se jamejo vrstiti tožni dnevi sedaj tudi od Rusije zanemarjenej črnogorskej domovini. Turški paša Kara Mahmud udari zopet z veliko množico dvakrat čez mejo 1792 a vselej brezuspešno. V boji na gori Visočini izgubi celo svoje življenje 21. septembra.

Tudi Napoleon I., zapovedovalec polovici Evrope, se trudi pridobiti Črnogoro v svojo oblast najprvo s prijaznostjo, a ko s tem nič ne opravi, pošlje v poletji 1803, 8000 vojakov čez mejo, a brez posebnega vspeha. Odslej so bili Črnogorcem mirnejši časi. Leta 1830 umrje vladika Peter I., ter izvoli za naslednika svojega sinovca Radoja Petroviča, ki je vladal z imenom Peter II.

Peter drugi je bil izvrsten vladar v vsacem oziru, vnet čestitelj vedam, in občno ljubljen od svojega naroda. Leta 1831 se združijo prebivalci Kučigore s Črnogorci, otrsni vsi se turških spon. Zatorej se vzdigne zopet paša Namik-Alil s svojo vojsko proti Črnigori, a bil je pri Martiničih slavno premagan.

18. oktobra 1851. umrje vladika Peter II., ki je povzdignil svojo domovino na precej višjo

stopinjo omike, uredil pravni zakonik, ter skrbel kolikor je bilo mogoče, za ljudske šole.

Zbiral je tudi marljivo zgodovinske in leposlovne spominke svoje domovine, ter bil sam dober pesnik. Sploh se reče lahko o njem da je bil eden najvrliših črnogorskih vladik.

Njemu sledi vladika Danilo I. V njegovem vladarstvu se je Črnogora razglasila pod ruskim pokroviteljstvom in dovoljnostjo, prosta. To razkači zopet zavidljivo Turčijo, katera izkuša zopet pogubiti vrle Črnogorce, a Avstrija jo srečno pomiri, ter reši Črnogoro jako sumljivega propada. Zaradi avstrijske prijaznosti se zameri poslednja Rusiji, katera ji odvzame svojo pomoč.

Novejši razmere in zgodovina Črnogore so vsakemu Slovanu gotovo znane, torej končamo s tem dogodjajem svojo historično črtico o Črnigori, ki je posneta po zanesljivih zgodovinskih virih. —

Narodopisne stvari.

I.

Malorusi.

(Po Bulgarinu spisal Drag. Lazar.)

V Rusiji še poprek malo znajo Malorusijo, to je vitebsko in mogilevsko gubernijo. Nikdo je še ni redno preiskaval niti v historičkem niti etnografiškem obziru; samo toliko vedo, da je ubog kraj, kateri ničesa družega ne redi, nego rovokopatelje (Kanalgräber) in kopače, ki jih plemenitaši v Velikorusijo pošiljajo, da bi si priskrbeli živeža z rokodelstvom, katerega jih je sila naučila. Med Malorusi so se dozdej ohranili, vsled nevednosti stari običaji ruski, iz starih časov Jaroslavovih in Nestorjevih; iz pesmi in pripovedek se mnogo nauči jezikoslovec; običaji nam objasnjujejo rusko pravdo Jaroslavovo. To omenjam zaradi tega, da bi dokazal, da se med Malorusi niso samo dvorjanske, nego mestjanske familije ohranile brez vsega dvoma iz časov Rurikovih in Vladimirovih. Skoro vse stare dvorjanske Maloruske rodovine, to je rodovine starešin in plemena Krivičev so postali katoličani in Poljaci; mnoge starše mestjanske rodovine, to je, potomci krivičevskih kmetov in trgovcev, so tudi postali katoličani, ali so se pa pridružili Uniji (Unija — zedinjenje rimske katoliške cerkve z grško v zapadni Rusiji vsled poljskega vpliva 1596, razdrta l. 1839), a večji del meščanstva Maloruskega je ostal v pravoslavni veri, vpeljani med Malorusi deloma po Vladimiru in po Jaroslavu Velikem; kljubu vsemu pritiskanju poljskih plemenitašev in katoliškega duhovništva so ostali verni svoji cerkvi in ruskim običajem, in so ohranili svoj, velikoruski jezik. V večjih mestih je veljalo pravo, podobno magdeburškemu. Mestna kasa, dohodki, policija, sodništvo, vojaki so bili neposredno podvrženi opraviteljstvu mestjanov samih, med katerimi so zavzemali mestni župan in svetovalci najvišje dostojanstvo. Mestjani imenitnej-

ših mest so imeli isto pravo, kakor dvorjanstvo poljsko, s to razliko, da niso pošiljali poslancev v zbor, da niso imeli služeb v provinciji in pri vojakih.

Prvi med mestjani so nosili sabljo, in so od posebnega sode odvisni bili, v važnih rečeh so dopisovali naravnost kralju, ali pošiljali prošnje zboru. Tak položaj je važna delal mesta maloruska, in mestjanski stan, in ta, enak poljskim plemenitašem, je imel svojo aristokracijo, svoje prvake in naravno tudi svoj ponos. Starost rodovine in zasluge za narod in vzdržavanje pravoslavne vere so med maloruskimi mestjani više cenili, nego bogatstvo. Tak družinski ponos se je ohranil tem bolj, ker je takrat jako težavno in skoraj nemogoče bilo dvorjanstvo inace doseči, nego z izrednimi deli v bitkah ali nenavadnimi zaslugami za državo; Malorusi, (čeravno podvrženi Poljski, so jo kot mačehe smatrali in z celim srcem udani bili pravoslavni Rusiji, kar so čestokrat pokazali v vojskah med Rusi in Poljaci.

Zanimivo je, da so stari beloruski rodovi imeli karakteristične priimke, zaznanujoče kako rokodelstvo, ali opravilstvo v vsakdanjem življenju. Takrat, ko je rusko dvorjanstvo sprejelo katoliško vero in poljsko postalo, so nekatere družine svojemu imenu končnico -skij primetnole. Mestjani so svoje priimke ohranili do tega časa, ko se je Malorusija zopet ruskemu žezlu podvrгла. Da se je Malorusija, stara dedšina ruska od Poljske odtrgala, je posebno važen dogodek v carstovanju Katarine Velike. To je bila prva dobitev dežel, v katerih so sorodniki stanovali po tako dolgih prepirih s Poljaci za Kijev Smolensk in Polok: v Rusiji je bila velika radost, v Malorusiji so se radovali samo mestjani grškega izpovedanja. Mnogo poljskih velikašev je zapustilo na veke Malorusijo, drugi so ostali podvrženi Rusiji, Katarina jih je prav prijazno sprejela, in jim častne službe podelila. Večjidel kronin的角度 posestev je razdelila Katarina zaslužnim ruskim velikašem, in v maloruski dvorjanski knjigi so se pokazala imena grofov: Čenišev, Rumjancev, Apraksinov: Potemkini, Paseki, Zoriči, Korsaki in drugi. Nekateri veljavni Malorusi so se oženili s kćerami ruskih plemenitašev; in otroci te iz takih zakonov izrejeni v Petrogradu so se porusili.

Ruskim mogočnikom se je Malorusija jako priljubila in razkošno poljsko življenje, radi so prebivali na svojih novih posestvih; pa s tem škodovali okraju: uboga dežela ni zmogla vsega, kar je njihovo razuzdano življenje terjalo. Prvotni prebivalci so se hoteli po teh ravnati in so svoje premoženje potrosili. Na njih mesto je stopilo novo pokolenje dvorjanstva. Ruski plemenitaši so nenavadno prednost dajali svojim sovornikom maloruskim mestjanom, izmed katerih so si nekatere rodovine po trgovstvu veliko premoženja prigospodarile, druge pa s svojim razumom in zaslugami pozornost na se obračale. Večjidel mladih mestjanov je vstopilo v rusko službo, civilno in vojaško pod pokroviteljstvom ruskih plemenitašev, in dosežši dostojanstvo stab-officirjev si

pridobilo dvorjanstvo; če so imeli denar, so si nakupili nepremakljivega posestva od uničenega starega dvorjanstva; večina tega novega dvorjanstva, je spremenila svoja imena; nekateri so imenu predjali ruski ov, da bi se kot Velikoruse pokazali, drugi zopet so si nakupili posestev v Malorusiji in svojemu imenu pridjali ko in se za Maloruse izdali. V se to se je godilo zaradi tega, ker je bilo meščanstvo rusko takrat poniženo, ni imelo svojih starih rodov in zaslug; dopolnjevalo se je z osvobodenci. Ni bilo sramotno, imenovati se prebivalca mesta Mogileva alj Vitebskega, to je prebivalca v vojvodstvu vitebskem; opasani so bili s korabeljko (dragoceno sabljo), in nosili bogati kuntuš (poljsko vrhno suknjo) in župan (poljsko notrajno suknjo) s perzijskim zlatim pasom. Spremenili so svoja imena in izneverili se rodu, a bolj vsled koristi, kakor iz napuha.

I. Govor Ciceronov zoper Katilina.

Preložil prof. P. Ladislav Hrovat.

(Dalje.)

10. Šel boš vendar enkrat tje, kamor te je vlekel že zdavnaj tvoj razuzdani in ljuti pohlep; in to ti ne dela žalosti, marveč nekako neizrečeno radost. Za to brezumnost te je stvarila natora, ojačila volja, ohranila osoda. Nikdar nisi želel miru, pa še vojske ne razum krivične. Dobil si drhal zlobnih, nabrano izmed zaverženih in ne le premoženja, ampak tudi nade lišenih ljudi. Koliko radost boš ondi vžival, kako veselja poskakoval, v koliki prijetnosti razsajal, ko v tolicem številu tovaršev ne bodeš vidil, niti slišal poštenega človeka? — Toliko sem dosegel takrat, ko sem te od konsulata odgnal, da kot begun državo bolj napadati moreš, nego trpinčiti kot konsul, in da se zove to, kar si poskušal, bolj rop nego vojska.

11. Sedaj pa, zbrani očetje, da odvrnem od sebe in opravičim nekako pravično pritožbo države, poslušajte pazno, prosim, kar bom govoril, vtisnite si globoko v srce in dušo. Ako namreč bi mi rekla domovina, ki mi je veliko ljubša od življenja, ako bi rekla Italia, ako rekla cela država: M. Tulli kaj delaš? človeka, ki si ga spoznal za sovražnika, ki ima biti vojskovodja, ki čutiš, da ga pričakujejo v taborišču kot poveljnika, ki je pričetnik hudobije, pervak zarote, podpihovavec sužnih in zaverženih mestnjakov, temu boš pustil oditi, da se bo reklo, ne da je izpuščen iz mesta, ampak spušen zoper mesto? Ali ne boš ukazal vreči ga v ječo, peljati na mertvišče, končati ga s postavno smrtijo? Kaj neki te ovira? Morde navada prednikov? Saj so tudi prostaki pogubonosne državljane smrtijo kaznovali. Morde postave, ki so dane o smrtni kazni državljanov? Saj vendar nikdar v tem mestu niso imeli državljanskih pravic oni, ki so odpadli od države. Morde se bojiš sovraštva potomcev? Pač res lepo hvalo skazuješ Rimskemu narodu, ki te je, čeravno poznatega po tebi

samem tebi, brez priporočbe dedov, tako zarano po vseh častnih stopnjah povzdignil do naj višje oblasti, ako zanemarjaš zavoljo sovraštva, ali iz strahu kake nevarnosti blagor svojih državljanov. Če pa se je plašiti kakega sovraštva, se je li bati sovraštva bolj zavoljo ostrosti in pa kreposti, nego zavolj lenobe in slabosti? Ko bo v vojski Italia ugonobljena, mesta potrte, ko bodo poslopja goarele, meniš li da ondi ne bodeš pogorel v požaru sovraštva?

12. Na te častitljive besede države in na mnenje onih ljudi, kateri enako mislijo, hočem odgovoriti nekoliko. Ko bi spoznal, zbrani očetje, da bi bilo najbolje storiti to, da kaznujem Katilina s smrtjo, le trenutka ene ure ne bi dal živeti. Zakaj če se veličastni in slavni možje niso ne le oskrunili, marveč proslavili s krvijo Saturnina, Grachov, Tlaka in več drugih prejšnjih, gotovo ni se bilo bati meni, da bi mi iz umora tega morivca državljanov izviralo sovraštvo v prihodnosti. In ako bi mi celo žugalo, vendar bil sem vedno te misli, da imam sovraštvo vzročeno po kreposti za slavo, ne pa za zopernost. Toda so nekteri v tem zbirališču, ki ali ne vidijo, kar nam žuga, ali pa prikrivajo, kar vidijo; ki so Katilinu upanje gojili s svojimi mehкими sklepi ter ojačili zaroto v pričetku s tem, da niso verjeli; in ker so se držali njih mnenja mnogi, ne le zlobni, ampak tudi nevedni, rekli bi, da sem delal okrutno in samosilno, ako bi bil ravnal ostro zoper tega. Sedaj sprevidim, ako dojde le-ta v Mallijevo šotorišče, kamor je namenjen, ne bo človeka tako neumnega, ki ne bi videl, da je zarota osnovana, ne tako hudobnega, ki ne bi pritrdil. Sprevidim pa tudi, ako umorimo samo tega, da to pogubo naše države nekoliko zadrževati more, ne pa na veke odvrniti. Ako pa jo le-ta odtegne in saboj pelje svoje tovarše, ter si pridruži sirotneže nabrane od vseh plati, zadušena in zaterta bo ne samo ta tako narašena kuga države, ampak tudi steblo in kal vseh zlogov.

13. Res, zbrani očetje, zdavnaj že tičimo v nevarnostih zarote in v zalezovanji, ali žali bog, dozoretev vseh hudobij, stare besnosti in predrznosti je bruhnila v čas mojega konsulata. Ako iz tolike roparske drhali odpravimo samo njega, morde bomo na videz za nekaj časa okrevali skrbi in strahu, toda nevarnost bo ostala, skrita bo globoko v žilah in oserčji države. Kakor velikrat ljudje silno bolni, ki jih kuha mrzlična vročina, počutijo se na videz za prvo bolje, ako pijejo mrzle vode, potem pa jih trpinči veliko silneje in huje: tako bo ta bolezen, ki jo ima država, čeravno se zljajša s kaznijo Katilina, huje pritisnila, ker so živi še drugi. Zatoraj, naj odidejo zlobni, naj se ločijo od dobrih, naj se zberó na en kraj, z eno besedo, kar sem rekel že večkrat, naj jih loči ozidje od nas. Naj jenjajo zalezovati konsula doma, drenjati se okoli sodišča svetnega prostora, oblegati z meči shodišče, pripravljati za mestni požar bakle in otrinke; kratkomali naj bo vsacemu zapisano na čelu, kako misli z državo. Obljubim vam to, zbrani očetje, tolika bo skrbljivost naju konsulov,

tolika vaša veljava, tolika krepost Rimskih vitezov, toliko pozedinjenje med vsemi pravičnimi, da bote videli po odhodu Katilinovem vse odkrito in razodeto, zadušeno in kaznovano.

Ker so tedaj okoljšine take, Katilina, pojdi na vojsko brezbožno in krivično, državi v blagor prevelik, sam sebi v pogubo in pogin, v vništenje tistih, ki so se s teboj zavezali v vsakteri hudobiji in pomoru. Ti pa Jupiter, ki te je postavil Romul

med tistim posvečevanjem, kakor mesto, ki te imenujemo po pravici varha tega mesta in vlade, odvrni Katilina in njegova tovarše od svojih in drugih tempeljnov, od pohištva mestnega, od življenja in premoženja vseh državljanov, kaznuj z večnimi kaznimi žive in mrtve zopernike poštenih, sovražnike države, roparje Italije, sklenjene po zavezi hudobij božnem društvu.

Oddel za slovstvo in umetnost.

Životopisi slavnih mož.

II.

Taras Prigorovič Ševčenko.

Maloruski pesnik.
(Spisal Drag. Lazar.)

V sedanjem času, ko se je pri Slovanih začelo veselo gibanje v vseh strokah slovstva, potreba je za vsacega omikanega Slovenca, da se kolikor je mogoče seznanj s umotvori sorodnih mu plemen. Da pazljivo zasleduje slovstveno delovanje mladostno se gibajočega ruskega naroda je celo naravno; prezirati pa ne sme Rusinov že zaradi tega ne, ker jih je 3 mil. naših sodržavljanov. Da je o Rusinih v primeri k njihovem številu malo znano, tega so krivi razni razlogi, ki jih ne bodem tukaj razlagal.

Ko je še Kiev bil sredotočje ruske omike je južno narečje prevagavalo, ko pa je Moskva Kiev prekosila, je tudi veliko rusko narečje večje veljavo dobilo, pa se ni tako čisto obdržalo, kakor južno, kakor se je pri Rusih pravo narodno slovstvo še le s Puškinom začelo, tako sta Rusinom Gregor Kvitka in Taras P. Ševčenko prav za prav zopčetnika na slovstvenem polju.

Ker se Ševčenkova umeteljna poezija celo na narodno upira, in ker je, če smem ta izraz rabiti, njena hči, ki se roda svojega ne sramuje, hočem nekoliko omeniti o rusinskih narodnih pesmih. Veliko učenih mož se je s tem pečalo, da so jih nabirali in izdajali n. pr. Maksimovič Saharov, Čulkov, Čelakovsky, Bodjanski, Taloy, Vaclav, Žegota, Pauli itd.

V vseh pesnih Rusinov se izražuje nenavadna milina, pravi človeški čuti, posebno v pesmih, ki jih kozak v tujini prepeva; in zraven taka moška krepost in taka nežna nedolžnost, da ni treba najblažji deklici zarudeti, če jih prepeva.

Maloruski jezik pa je celo ustvarjen za to poezijo, jako je blagoglasen, nekateri ga celo s srbščino v eno vrsto stavijo. „Die Sprache der Kleinrussen hat aesthetischen Werth und poetischen Schwung, Kernigkeit im Ausdruck und etwas Erhabenes, Rührendes Melanholisches, Malerisches... Es ist ein ewiges Sehnen noch Etwas, ein Schmachten, ein Leiden, ein Zerfließen von Wonne und Schmerz“ (Slaw. Blatt. Lukšić. I. Jahrgang. Heft. Wien 1865).

Rusini imajo zdravo podlogo za narodno slovstvo, zraven tega minolost, polno slavnih bojev; ni dvomiti tedaj, da se bode njih slovstvo krepko razvilo, in med drugimi slovstvi primerno mesto zavzemalo; razni razlogi so še do zdaj zabranjevali razvoj, pa tudi ti bodo izginoli, ako Bog da in sreča junačka.

Rusinske narodne pesmi se razdeljujejo v več vrst, pa najvažniši ste dve, v prvo se stavljajo: „dumky“ v drugo: „dumi“ obe vrsti zajemate iz lirične in epične poezije, s to razliko, da v dumah prevaguje epički element. Glowacki jih imenuje „historične rapsodije v pesmih.“*) Mero sme pesnik rabiti v dumah jako prosto; od njih se dumke tudi po večji pravilnosti v obliki razločujejo; dume lahko primerjamo čez skalovje in pečine deročemu potoku, dumke mirni reki, ki le malokdaj prestopi obrežje.

Obsežek teh pesmic je jako raznovrsten in bogat; vse, kar je predmet lirični poeziji, opevajo te pesmice, saj so uzroki, ki ganejo človeško srce tako raznovrstni, ljubica jemlje slovo od ljubega, ki se poda v boj, in ne vè, je-li bode videla ga še kdaj na svetu; sestra tóguje po bratu, ki je pal v hudi bitki; staremu kozaku se milo stori po mladih letih ko se je s sovražniki bil. Če izvè Rusinka, da se ji je Rusin, ki ga je z vso strastjo ljubila, izneveril, jej srce obupa počí, začene se ob pečino, ali skoči v vodo; prav po prijateljsko občuje Rusin z naravo; iz potokovega šumljanja in vetrovega pihljanja si prihodnost tolmači, če pade kozak v bitki, prileté sokoli, tolažijo ga, in naznanijo njegovo smrt kozakovi sorodbini, in prepevajo v grmovji mrtaško pesem.

Zopet druge pesmice se prepevajo pri plesu, ki se že zaradi tega po nekakovem taktu ravnati morajo; v spomladanskih praznikih prepevajo pesmice v „kolu“ ruski: круговья пѣсни — samo deklica.

Ena deklica je v sredi, poje, si gladi lase, in skaklja in, si izvoli naslednico; pesmice ki se morda nekdan boginji Ladi na čast prepevale se imenujejo: „Ladkane“, druge bogu miru na čast: „Kolade“, dalje: „Tatjelke“ in „Rusalka“.

Iz teh narodnih virov je zajemal Ševčenko; zelo so se njegove pesmi tem približale, pa ven-

*) Glowacki 4. Programm des akad. Gym. im Lemberg 1853: Ueber Thors Heereszug Seite 27.

dar si je znal ohraniti samostojnost. Življenje je bilo zanj huda borba, pribežal je k materi naravi, in je izpoznal, da je vse, kar je priprosto in naravno, tudi naj lepše.

Taras Prigorovič Ševčenko se je 25. februarja 1814 v vasi Mornovi pri Kerelivki v kijevskem governement-u narodil; bil je sin robskih (leibeigen) staršev. On sam pripoveduje, da je bil do devetega leta svoje starosti srečen. Leta 1823 mu umre mati, in zdaj se začnejo zanj hudi dnevi; hudo mačeho je dobil, ki ga je tem bolj sovražila, ker je bil živ dečak. Po naključbi se seznanil z nekim menihom samostana lebedinskega, ki je v bližnji okolici bil. Ta pripoveduje živahnemu dečku o uporuh Kozakov proti Poljakom leta 1768. Pri tej priliki je dobil, kakor sam pripoveduje nagon pozneje imenitno pesem „Гайдманъ“ zložiti. Oče je brž spoznal, da njegov Taras ni za težavni kmetski stan rojen; zato ga pošlje nekemu Habski-mu, ki ga brž brati in pisati nauči.

K največji nesreči mu še leta 1825 oče umrje. Vzel ga je v poduk nek jako neotesan cerkovni pevec (rus. дякъ) Bahorskij; dobro je napredoval bistri Taras in s tem svojega enostranskega učitelja hudo razkačil; Taras ga sam imenuje prvega despota, bal se je namreč njegov učitelj, da bi ga utegnil učenec v kratkem prekositi, in je neusmiljeno ž njim ravnal. Tihoma zapusti tega svojega učitelja, in pribeži v bližnjo vas Lesijanko, kjer je bil nek dijakon, ki se je tudi z malarijo pečal; malanje je Tarasa že od nekdaj mikalo, in mislil je, da je vendar enkrat do zaželenega cilja dospel; dobro se je spekel, še hujše se mu je godilo tukaj, kakor pri Bohorskem, nalagal mu je dijakon dela, ki so presegala njegovo moč; zbežal je v vas Tarasioka zopet k enemu cerkovnemu pevcu, ki je bil tudi malar; ta mu odločno povê, da Taras nema zmožnosti za to umetnost. Sam je čutil, kolikokrat se še zdaj zgodi, da ljudje, ki samo površno sodijo, mladim ljudem brez premisleka v lice rečejo, da nemalega za nobeno reč zmožnosti.

(Konec prih.)

III.

Aleksander Fedorovič Hilferding.

Mej najslavnejšimi preiskovalci slovanske zgodovine in slovanskega starinstva je gotovo ruski učenjak Aleksander Fedorovič Hilferding. 8. „Světovor“ je letos z njegovim obrazom vred prinesel ta-le životopis:

„Rodovina, izmej katere je Hilferding, prišla je iz Nemške v Moskvo iz početka 18. stoletja. Hilferdingov oča je služil v ruskej diplomaciji, zdaj pa je prvostojnik državnemu arhivu v Petrogradu. Aleksander Hilferding se je narodil 1831. leta; obiskaval je moskovsko vseučilišče v Bodjanskem, 1852. leta postal slovanskega jezikoslovja magister. Ker je posebno hrepenel po tem, da bi se seznanil s slovanskimi krajinami, popotoval je

najpopreje tam pa tam po slovanskem svetu na dolnjej Labi (1854. l.) in ob baltiškem morji, po kašubskem svetu na vzhodnem Pomorji (1856. l.) Le-todi nabrano građivo je na svitlo dal 1862. l. v 5. delu „Etnografičeskago Sbornika“. 1857. leta je postal ruski konzul v Sarajevem, potoval po Bosni, Hercegovini in Starej Srbiji, o katerem potu je na svitlo dal obširno delo. Iz Bosne se je vrnil v Petrograd, kder se povspenjal od česti do česti, poleg vsega je postal kancelar državnega svetovalstva.

Hilferding je eden največjih ruskih zgodovinarjev. Po njegovih spisih je kazno, da je panslavist, a v ruskem smislu. Ta korenjak se pridno peča z duševnim življenjem drugih Slovanov, zlasti južnih — in rusko občinstvo seznanja z odličnimi prikazki na njih slovstvenem polji. Njegovi spisi in recenzije drugih del določno pričajo njegovo železno pridnost, — pričajo, koliko je užé prečital in koliko pozna slovstvenih izdelkov, iz katerih zajemlje, zato svojim obravnavanjem daje večo živost; jako rad kaže iz njih odlomke, kar je tem ugodnejše in potrebnejše, ker je mnogo izvirkov — znanih le njemu samemu — in ki niso bili še nikder na svitem. Z njimi često izpodriva Šafarikove hibe.

Hilferding pa se ne peča samo s strogo zgodovino, temuč se tudi z izdatki svojih korenitih preiskavanj ozirom na zdanjest in bodočest slovanskih narodov, — ali s kratka: Hilferding ni le zgodovinar v strogem pomenu te besede, temuč izveden publicist je.

Hilferding svoje spise navadno razglašá po različnih žurnalih. Njegovemu delovanju je jako na pomoč to, ker zna mnogo jezikov, ne samo starih in slovanskih, temuč skoro vse evropejske.

Njegovih spisov, katerih je cela vrsta in ki obravnavajo različne predmete, naj naštejemo tu le najznamenitejše: „Istorija baltijskih Slavjan“ (v Moskvi 1855. l.), v katerej razkazuje zlasti domače (notranje) življenje baltijskih Slovanov (Bodricev, Luticev, in Pomoranov), pa tudi njih najstarejšo zgodovino do Karola Vélikega. Posebno izborno je v tem delu obravnano njih bogočastje. Dalje spisi o zalabskih Slovanih (Drevanih).

„Pisma ob istorii Serbov in Bolgarov“ (v Moskvi 1855. in 1859. leta), v katerih zanimljivo razodevlje obeh narodov osodo prav do vrnitve bolgarske cesarjevine po carji Baziliji 1319. leta. „Bosnija, Hercegovina i Staraja Srbija“ (v Petrogradu 1859. l.), kder so važna obravnavanja, zemljepisna in zgodovinska o vseh trijeih, pa tudi v družinskih (společnih) razmerah srbskega naroda s zgodovinskimi refleksijami.

Razen teh spisov je na svitlo dal celo vrsto zgodovinskih in jezikoslovnih obravnavanj in različne slovstvene spomenike. Tudi je mej svet poslal Havličkove „Tirolske elegije“ v českem izvoru z rusko prestavo vred in nekov večji spis o Husu.*)

*) V najnovejšem času je začel Hilferding spisovati najstarejšo zgodovino Slovanov, in je v ruskem časniku: „Vjestnik Evropy“ objavil svoja preiskavanja o jadranskih Venetih. Uredn.

Mnogostranski je Hilferding vzor vestnega, neumornega in bistrookega preiskovalca, ki slovanska pisma gotovo obogati še z mnogimi zakladi svoje vednosti, na kar mu vsi Slovanje pobratimskih sre kličemo: „mnogaja leta!“

Lavosl. Gorenjec.

P e s m i.

Veseli prihod.

Stoji lepa hiša mala,
Jo objema snažen dvor,
V dvoru pa deklina zala
Skrbno dela posel svoj.
Zvezdic luč je prisijala,
V miru dekličin bil dom,
Sama je pri oknu stala
Močno trudna pozno v noč.
Tožno, britko zdihovala
Ter solzila se zastonj.
Lunica je odveslala,
Polnoči odklenkal zvon,
Deklica pa ni zaspala,
Jej sree tišči britkost
Solnčna luč je prijadrala,
Delal spet človeški rod.
Moč dolžnosti ostro gnala
Dva konjiča je navskok,
Dečka dva sta prihajala
V majhen, a prijeten dol.
Deklica se je smehljala,
Razvedri se jej oko,
Dečka sta se radovala:
Eden ljubil sestrico,
Drugemu pa ljuba dala
Svojo desno je roko.

Božidar Flegerič.

Moja danica.

V najlepši dobi mojega življenja
Vsa radost meni je neznana bila,
Le britka tôga mi srce polnila;
Drvila me osoda brez smiljenja,
Želél sem v sredi strašnega trpljenja,
Da sreče bi svitloba me obsila,
Ljubezen s cvetjem mi srce ovila;
Vihar da b' nehal mojga hrepenjenja.

In glej! prijazen svit mi zaleskeče,
Kot zgodnja v mraku juternem danica,
Ter milo v tóžno mi srce posije.

In ta začetek moje nove sreče
Ti krasno ljubeznjiva si devica,
Ti cvet nebeškomične lepотиje!

Vatroslav Holc.

Stanko Vrazovi bratranci.

Rajska zarija oblija
Nežnomili tvoj obraz,
Ljubeznjivo ž njega sija
Lepotije božji kras.

Zlatorujni lasje krasni
Ti opletajo glavó,
Tvoj obraz veselojasni
S krasnim vencem dičijo.

Kakor zvezde lesketajo
Tvoje modre ti oči,
Miložarno blisketajo
Kakor žlahtni biserji;

Ino rajska vsa milina
Ti krog tvojih ust igrá,
Ž njih izvira mi sladnina, —
Ljubeznjivost žnjih smehljá.

Kakor don srebrne strune
Tvoj govór se meni zdí,
Njega čarna moč presune
Me v obupu k radosti.

Kot nebeška harmonija
Tvoja pesem se glasi,
Njena sladka melodija
Milo mi v srce doni.

Nežne, angeljske podobe,
Šibkotanko raščena;
Vir nebeške si milobe —
Ljubeznjiva deklica!

Vatroslav Holc.

Rožica.

(V spomin na Zaloški grad.)

V logu temotnem, kjer gozd zeleni,
Ponižno iz črnega maha cveteče
C i t e r e hčerka — roža, molí,
Povzdiga cvetje živo rudeče.
Pohlepno gleda okolo sebe,
A prazna narava, pusto je vse;
Tu k Veneri reva izdihne.

Bolno krasoto boginja zazrè,
Končati če njeno revo.
Pastirja mladega pošlje tje,
Da vtešil samotno bi devo.
Ta rožico vglada in prihiti
Poljubi očaran jo, vtrga, tiši
Na prsi jo svoje, da vtihne.

Zdihuje k boginji, ko rožica ta,
Dekle marsiktero ljubéče,
Okrutna pa Ciprida nič ne ima
Kar prsi bi vrač'lo trpeče;
Ne sme se ljubavi lepo veseliti,
Kaj hasni še potelej lepemu biti,
Daj Venera takej — pastirja.

Ivan Z. Vesely.

Oblakom! *)

Oj oblaki čem' hitite
Tako brzo z zrakom pôt,
Mene tukaj pak pustite,
Jaz bi z Vami rad odtôd!
Oj oblaci premiljeni
Malo pomudite se
Poleg vas je drago meni
Seboj uzamite me!

Ali ido neprestano
Gluih za miljeni glas,
Nečo znati srca rano,
Rano, katero čutim jaz!

S solznim okom zmirom tražim
Moje matke dragi sled
Ali srca ne vtolažim,
Ker ne morem je dospét!

*) Srčno pozdravljamo slavnega pesnika: „Kje so moje rožice“, in se veselimo, da še tudi na stare dni mu ni vsahnila lepa negova poetična žila. Prosimo, naj nam iz lepe zbirke svojih pesem večkrat kaj za „Zoro“ pošlje.
Uredn.

Po livadah sam šetujem,
Tira srca želja me,
Po daljinah ogledujem,
Slišim ptičic pevanje,
Te mi pesmice premile
Tudi v prsih izbudé,
Oj dab' milo vtolažile
Vsako ranjeno srce.

Slušajte zdaj molbe moje
Visoki oblaci Vi,
Ker nemor'te v krilo svoje
Revnega povzdignoti!
Tako pak u dalnje strane
Nes'te milih pesem glas
Da spoznade sinka rane
Matka Slava vsaki čas.

Valentin Orožen.

Z m e s i c e.

Rodbina Orlov.

Rusinski list „Slovo“ piše v č. 97 pr. 1. o tej imenitnej rodbini takole:

Ko je Peter Veliki, vstopivši na carski prestol, zaradi obrazovanja po Evropi popotoval in prehodivši Nemčijo, Anglijo in Holandijo v Italijo se podati hotel, dobil je kar nagloma glas o punku nadvornih svojih strelcev. Hitro ko blisk se povrne domu in nasledovalo je ostro kaznovanje ustajnikov. — Pri enem iz teh kaznovanj bil je tudi sam Peter pričujoč, ter je posebno zopernost obrnil do enega izmed strelcev. Bil je to človek lepe, visoke rasti, z jako temnim, da, protivnim obrazom. Ko je nanj vrsta prišla, in je uže odločno postopal k vislicam, ležalo mu je mrtvo telo njegovega prednjega tovariša na poti. On pa kar nogoj odbije truplo, rekoč: „Proč od tuda — gde bo ja prohožu, tam nê lza nikomu biti!“ — Uže ga je rabelj bil zagrabil, ko je kar na enkrat modri vladar, ki nej ves čas odtegnil svojega očesa od zanimivega strelca, svoj gromoviti „stoj!“ zakliknil. — „Vižu — rekel je osupnenu vojaku — što ž znaješ umirati; ja hoču teper (zdaj) izpisati, znaješ li ti i žiti!“ — Vojaku temu bilo je Ivan imé, a tovariši so mu zbog smelosti njegove rekli „Orel“, od koder je pozneje ime „Orlov“ nastalo. — Ivan, sprejet v carsko stražo, odlikoval se je s posebno gorečnostjo do svojih dolžnosti, in kmalo se povzdignil do poročnika. Sin jegov Gregorij dosegel je dostojanstvo generalmajorja, in umrl kot gubernator Novgoroda. Zapustil je za seboj pet sinov, iz katerih sta Gregorij in Aleksij

pri nastopu vlade Katerine II. in med njenim carstvom znamenito rolo igrala. Katerina jih je v grofovski stan povišala in različnimi častmi osipala. Avstrijski cesar Jožef II. imenoval je grofa Gregorija Orlova za nemškega državnega kneza, ki bi bil kot velik ljubljenec carinje Katerine, morda lahko z njeno ljubeznijo dobil tudi njeno roko. — Posamezni členi Orlove rodbine uživali so tudi pod vladanjem Pavla in Aleksandra visoka dostojanstva in Aleksej Orlov, r. 1787 l., pokazal je v času ustaje gardistov v Petrogradu (1825 l.) toliko energije in smelosti, da se čisla kot glavni pokoritelj ustajnikov. Car Nikolaj nej tega pozabil, in obdaroval je grofa s polnim svojim zaupanjem. Orlov spremljal je carja na vseh njegovih potovanjih, in bil je na dvoru mogočnega carja edini mož, ki je smel k svojemu vladarju kakor prijatelj k prijatelju govoriti. Grof Aleksej Orlov je po dokončanej krimskej vojni pariški mir sklepal in 1856 l. od carja Aleksandra II. kneževski naslov dobil. — V najnovejšem času je knez Orlov veliki ruski poslanec v Parizu.
Pivčanin.

Slávjanski poberki.

(Spisuje Pivčanin.)

Nedavno umrl je v nekem zakotnem selu horoljskega okraja premožni kmet K. bez bolezní bez znanega uzroka. Zaradi nagle smrti in daljave od župnijske (prihodske) cerkve (10 vrst, torej okolo 2 ur) je bil pogreb še le četrti dan.

Pokopaval ga je prestari duhovnik. Pogrebci so po opravljenih molitvah trugo pokrili in zabili lesenimi žebli in pripravljali se, da jo bodo v grob spustili, ko se jim kar naenkrat na naravnej zemlji stoječa truga premikati začne, pokrov se sname in pade v jamo, a mrtvec z izdihom „ah“ in plahimi očmi pokaže se v trugi sedeč. Ko da bi trenul, ostal je pri grobu edini dozdevni pokojnik: vsi pričujoči, z oblečenim duhovnikom vred spustili so se, kar so jih noge nesle, proti vasi, spotikaje in suvaje drug drugega. Ko pa čez nekoliko časa mrtvični po vseh štirih sam domu prileze, napravil je novi, še večji strah, takó, da je vse pobegnilo. Slednjič se vendar srčnej zberó, sekirami oborožé in pozvavši duhovnika s križcem predrznejo se v hišo stopiti in izbo odpreti. Bivši mrtvec ležal je na zemlji in bil je silno slab. — „Krestis“! (Prekrižaj se!) vpili so mu iz veže in ko se je bolni prekrižal in zastokal: „isti, isti hoču!“ (jesti, jesti hočem!) onda še le so se predrznili do njega stopiti, ga vzdigniti, položiti kot bolnega na posteljo in mu dati jedi in pijače. No kakor krepko naturo je ta kmetič imel, straha od pogreba, hladu in hoje iz pokopališča domu po snegu vendar ni zdržal. Že drugi dan pokazala se je na njem vročinska bolezen, in čez 11 dni je vdrgič, pa zares umrl. Lehka mu zemljica!

Poljske žabice.

(Iz spisov Suchovskega.)

— Ko je v starodavnej Poljskej Poljaku Odrovažu kugla v nekej bitvi zobé z brkami vred odtrgala, in mu so kot plačilo za moštvo njegovo županstvo Kawiensko podali, dal se je namalati držéč izstreljene zobé v roci z napisom: Dano mi chleba, kiedym zebow pozbyt (dali so mi kruha, ko sem ob zobé prišel.)

— Modroslovec Bias je trdil, da urad pokaže človeka. Kakor namreč sodček, dokler nij nič v njem, ne pokaže, če pušča, in kje da pušča, tako tudi človek pokaže, kaj je, še le kader kaj postane!

— Neka dobrovoljna gospa zapazila je večkrat skozi kjučavnično luknjico, da je mladi učitelj, ki je hodil njeno hčerko v godbi podučevati, skrivaj sladkarije s pladnjev pojedal. Enkrat, ko jo ta sladki gospodek spet na lekcije prišel, zapazil je v prednjej sobi pladenj z biškotkami; poleg svoje odurne navade se hitro čez-nj spravi, a potem, obrisavši si usta in roke, stopi s priljudnim obrazom v drugo sobo. Gospa na to pokliče služabnike, kateri so o tej tajnosti uže podučeni bili, in praša jih, kaj se je zgodilo z biškotkami, ki so bile z otrovom (strupom) za podgane pripravljene? Na te besede učitelj pobleđi in jecljaje priznava, da je on imel opraviti s temi nesrečnimi biškoti. Nemudoma ga začnejo lečiti, napajati z oljem in mlekom, svetovaje mu klistir in puščenje krvi. Vsi kažejo največi strah zanj. Ubogi sladkosnedež toži, da ga neizmerno ščiplje in da čuti, da mu se uže poslednja ura bliža. A ko je imel ta ljubljenez iz samega strahu uže v božjast pasti, takrat še

le pojedó v jegovej nazočnosti jemu zaostale kosce biškotov. Šala ta je več zdala pri tem mladenču, nego najmodrejše svarilo, ker od onda ga sladkarije nijso več v skušnjava zapeljevale, temveč gledal je na nje vselej z nekakim studom in trepetom.

— Neki služabnik obiskal je enkrat poljskega dijaka in prinesel mu pozdravljenje od rodbine njegove. „Kaj je doma kaj slišati? Kake novice mi prinašaš?“ — Nobene, razen, da je naša ljuba sraka poginula. — „Kaj nič družega? in od česa je poginula uboga živalica?“ — Objedla se je mesa. — „A kdo jej ga je toliko dal?“ Kdo? štirji kočijski konji. — „Kaj? in konji so poerkali?“ govori dalje! — Oh! ubogi konjiči bili bi še dolgo živeli, če jih ne bi bili voženjem vode čez mero zmučili. — „Voženjem vode? a zakaj to?“ — Zavoljo gašenja ognja, ker je naša hiša gorela. — „Kaj tudi hiša naša je pogorela? Kako? zakaj, govori za Božjo voljo!“ Zgodilo se je to po nekem jako nesrečnem slučaju, kateri gotovo ne bi bil nastopil, če ne bi bili naši ljudje tako neprevidno z baklami ravnali. — „K čemu jim so pa bile bakle?“ — Pri pogrebu milostljive gospe so jih rabili. — „Kriste lajson! moja mati so umrli?“ — Umrli, umrli kar na nagloma od žalosti. — Za Boga svetega, Jakob! govori, kaj jih je v tako žalost pripravilo? — Oh! kar se tega tiče, imeli so dovolj vzroka za žalovanje: Rozalija, ki je pred kratkim časom pri milostivnej gospej služila, pokazala se je na nekem društvu v obleki najlepši od vseh. To je našo milostljivo gospo tako užalilo, da so ubožca od tóge in žalosti umrli. Pivčanin.

Alfieri.

Slavni italjanski pesnik Alfieri je nosil dolge vlase, ki so čez rame doli viséli. Ko se je nekega dne pri imenitni gospej, ki ga je na zabavo povabila, na mizo z drugim kitajskim porcelanom naloženo, naslonil, imel je nesrečo, da je z prenašnim gibanjem svojih kodrov eno taso prevrgel, in strl. Gospoja prav nezadovoljna s tem slučajem na glas zamrmra, in reče, da, ker je že vse popokvarjeno, bi slobodno še ostalo posodvo potr. Brez vsega odgovora, in ne spremenivši svojega obraza, Alfieri takoj vso porcelansko posodvo prevrže, da se je v tisoč črepinj razletela.

Enkrat ko se je v gledišči v Turinu črez edno stransko ložo naslonil, so njegovi temnorujavi kodri v ložo padli. Neka gospa, ki je v onej loži sedela, se je tako začudila črez lepe vlasi, da jih je na ves glas hvalila, vendar Alfieri je bil tih, in za hvalo neobčutljiv. A drugega jutra dobi gospa zavitek, v katerem so bili vsi kodri, ki so prvešnji dan še kinčali pesnikovo glavo. Zraven jih je ležal listek s temi vrsticami: To so moji vlasje, ako se Vam dopadajo, pa za božjo voljo, le mene pustite pri miru!